

Üç fay çatlağı

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Şu sıralarda üstünde düşünölmeye başlanmış bir şey herhalde son yılların en önemli toplumsal oluşumlarından birisidir. Türkiye'de insanlar, ister Susurluk gibi ilk bakışta kendi içine kapalı ve tekil bir olay olsun, ister deprem gibi devleti doğrudan ilgilendiren ve işin içine çeken bir olay olsun, sorunu, hiç zaman geçirmeden devlete dönük bir tartışmanın gerekçesi olarak ele alıyorlar. Bu, çok ciddi bir toplumsal yırtılmaya doğru gidildiğinin herhalde en önemli göstergesidir. Artık bu toplum yerleşik ideolojinin ve resmi yaklaşımın kendi gündelik yaşam gerçeğini kavramaya yetmediğini, onu üretmek bir yana, tersine, tükettiğini görmektedir. Üstelik bu, hep sanıldığı gibi bir avuç aydınının vehmi de değildir, kurgusu ve kışkırtması da değildir.

Bu anlamda şu son deprem olayının getirdiği üç büyük eksen kaymasından söz edilebilir.

Birincisi, devlet-yolsuzluk-siyasetçi ilişkisinin artık en genel anlamda bir rant ilişkisi olduğu kesinlikle ve

geriye dönüşsüz olarak anlaşılmıştır. Toplum, bütün bir birikimin sonucunda, nerede ne olursa olsun, onu buradan bakarak ve bu şifre anahtarıyla okumaktadır. Siyaset, bu tikanışın da, tükenişin de odak noktasıdır. Artık yerleşik kurallar etrafında yapılan bir siyasetin hiçbir anlamı ve inandırıcılığı bulunmamaktadır. İşin daha da ilginç yanı bu oluşumun siyasal elit-çevre çatışması olarak ortaya çıkmamasıdır. Tersine, taşra burjuvazisine teslim edilmiş bir siyaset anlayışına duyulan tepkinin patlaması oluşudur. Bu da kamusal rant, onu yönlendiren siyasetçi ve çıkar grubu temsilcisi (bir örnek olarak müteahhit) düzenine duyulan tepkidir.

İkincisi, yönetselliğe dönük güven duygusu parçalanmıştır. Devlet artık 'kerim' değildir. Olsa olsa ceberruttur. Söz edilen tepkisel kavrayış yalnız merkezi devlete değil yerel yönetime de dönüktür. Yerel yönetimler, yukarıda tanımlanan siyasal yapının belki de odağı olarak algılanmaktadır. Öylelikle de tepki, soyut bir siyasal tepki olmaktan çıkmakta, giderek demokrasiye ve onun mekanizmalarına dönük bir dışlamaya kadar varmaktadır. Yönetsellik, örgütlenme, ussallık gibi yönetimi meydana getiren asal hususlarda

tam bir güvensizlik hâkimdir. Toplum bulduğu ya da bulmadığı devletini yitirmiş bir toplumdur artık.

Üçüncü oluşum bu iki hususun bir türevidir. Toplum yönetimlere karşı bir umarsızlık yaşamaya başladığında kendi iç örgütlenmesini geliştirmektedir. Bu, yeni bir şey değildir. 1980'lerin ortaya koyduğu ekonomik-siyasal modelin yeni bir almasıdır. O dönemde bilinçli olarak başlatılan 'sosyal devletten uzaklaşma' politikası toplumu cemaat dayanışmasına itmişti. Hızla yükselen köktendinci hareketlerin altında yatan en önemli öge budur: Boşlukta kalan bireyin ancak cemaat içi dayanışmayla ayakta durabileceğine inanması. Bunun sonunda ortaya çıkan yapının doğrudan 'sivil toplum' olmadığı fakat o gelişimin bir evresi, aşaması olduğu bilinmelidir. Bugün yaşanan da odur. Göze çarpan henüz nasıl sonuçlanacağı bilinmeyen, ama mutlaka siyasal, toplumsal ve kültürel açılımları olacak soyut bir dayanışmadır. Bu, içe kapalı bir cemaatleşmeyle de bitebilir, özgöl bir sivil toplum oluşturma süreciyle de.

Kurulması gereken yeni kentler değil yeni bir siyasal, toplumsal zihniyettir. Onu da devletin kuramayacağı açıktır.